

УДК 82.091

DOI 10.58423/2786-6726/2026-2-248-260

ISSN 2786-6726 (Online), ISSN 2786-6718 (Print)

Надійшла до редакції: 30.01.2026

Схвалено до друку: 19.03.2026

Опубліковано: 30.05.2026

Журба Світлана

Автобіографічний наратив в українській та зарубіжній модерністській прозі

1. Постановка проблеми

Організація наративу в художньому тексті ґрунтується на авторській інтенції реальних фактів та вимислу, тлумаченні свідчень, зафіксованих в оповідному дискурсі, автор якого неначе пропонує читачеві вислухати певну історію та інтерпретувати її на власний смак. Процес конструювання ідентичності через текст, у якому автор, оповідач і головний герой перебувають у відношенні ідентифікаційної близькості, а реальні події життєвого досвіду митця становлять основу сюжетної організації твору, формує його автобіографічний наративний вимір. Модернізм перетворив автобіографію на простір для експериментів, виражену в формах класичної автобіографії, мемуарів, автобіографічного роману, автофікшену, щоденника, сповіді тощо. Модерністська проза змістила акцент з *bios* (зовнішніх подій життя) на *autos* (самість, внутрішнє «Я»), тому основними ознаками наративу стали суб'єктивізація часу, інтроспекція, розрив з лінійною хронологією (фрагментарність), естетизація та філософські роздуми про сенс буття.

У модерній прозі автобіографічний наратив характеризується описом подій життя автора, певною моделлю самопрезентації, де межа між фактом і вимислом стає прозорою. Термін «автобіографічний пакт» («*le pacte autobiographique*», запропонований Ф. Леженом (Philippe Lejeune) у 1970-х роках) вказує на неявну угоду між автором автобіографії та читачем, яка встановлює правила гри для розповіді про життя окремої людини, адже «автор автобіографії зобов'язується говорити правду, в той час як автор

Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica 2026/2: 248–260.

© 2026 Автор(и). Ця стаття опублікована у відкритому доступі та поширена на умовах Creative Commons Attribution 4.0 License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

фікції пропонує читачеві певну гру» (Родак, 2016, с. 270). Свідоме змішування реальної біографії з вимислом для досягнення художньої правди є ключовим для автобіографічного наративу в літературі.

Життєпис автора на тлі епохи, міфологізація образу складають портрет того, яким він себе бачить і яким би хотіли бачити читачі. В українській та зарубіжній літературах першої половини ХХ століття автобіографічний наратив репрезентовано такими творами: «Автобіографічна новела» Олекси Слісаренка, «Моя автобіографія» Остапа Вишні, «Вступна новела» Миколи Хвильового, «Волинь» Уласа Самчука, «Зачарована Десна» Олександра Довженка, «Майстер корабля» Юрія Яновського, «Портрет митця замолоду» Джеймса Джойса, «На маяк» Вірджинії Вулф, «Будденброки» Томаса Манна, «У пошуках утраченого часу» Марселя Пруста та ін. (Авто)біографічне письмо приваблює читача самопрезентацією як складовою міфу про митця, експериментуванням із формою, поєднанням життєпису та художнього вимислу.

Переосмислення автобіографічного дискурсу в межах новітніх літературознавчих категорій, дослідження того, як український модернізм корелює із загальноєвропейськими тенденціями, розмивання меж між фактом і вигадкою дозволяють глибше зрозуміти природу модерністського тексту.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

У сучасному літературознавстві дослідники зосереджують увагу на тому, як модерністські автори використовували вимисел для точної передачі «внутрішньої правди» особистості. Науковці в розвідках розглядають питання поєднання мемуарів, біографії та художньої прози, аналізують автобіографічний наратив через призму автобіографічної пам'яті, що формує ідентичність автора в момент написання. Французький теоретик літератури Ф. Лежен (Philippe Lejeune) у працях «Автобіографія у Франції» («L'Autobiographie en France», 1971) і «Автобіографічний пакт» («Le pacte autobiographique», 1975; перевидана в 1996, 2005, 2006), окреслюючи автобіографічний дискурс у літературі, актуалізує роль тріади автор-текст-читач (Lejeune, 2005). П. Рікер (Paul Ricoeur) у науковій розвідці «Сам як інший» вказує, що людина конструює себе через розповідь (нاراتив), чия ідентичність твориться в діалозі та вчинках (Рікер, 2000). Концепція представника французької компаративістики Д.-А. Пежо (Daniel-Henry Pageaux) заснована на імагологічному прочитанні тексту, де образ Іншого – це завжди відображення нас самих (Pageaux, 1983). Українські дослідження автобіографізму в модерністській прозі (В. Домонтович, Микола Хвильовий, О. Кобилянська та ін.) актуалізують проблематику культурної ідентичності в

межах постколоніальної методології. Літературознавці В. Агеєва, О. Бондарєва, Я. Бистров, О. Галета, С. Жигун, І. Констанкевич, Н. Коробкова, Р. Мовчан, Я. Поліщук, О. Романенко, Л. Сердійчук, Т. Смушак, Т. Черкашина, О. Чернявська, А. Цяпа, О. Юрчук та ін. розглядають модерністське й постмодерністське письмо як спосіб самоконструювання образу інтелектуала в умовах соціальних трансформацій, оскільки через створення «уявних портретів» та «автобіографічних вигадок» письменники модифікують художню структуру тексту й здійснюють самопрезентацію міфу про митця та мистецтво.

Попри ґрунтовні розвідки науковців, недостатньо вивченим залишається порівняльний аспект автобіографічних стратегій у модерністських творах українських та європейських письменників.

3. Мета й завдання дослідження

Мета наукової розвідки – простежити способи самопрезентації письменників у текстах з вираженим автобіографічним складником української та зарубіжної літератури міжвоєнного двадцятиліття (на матеріалі творів Валер'яна Підмогильного, Миколи Хвильового, Юрія Яновського, В'єрджинії Вульф, Джеймса Джойса, Марселя Пруста), виявити спільні та відмінні риси в способах моделювання «Я» в модерному дискурсі. У даній статті висвітлено іманентний характер художнього творення митцем себе, наративні стратегії, прийоми автофікції та способи конструювання авторської ідентичності в обраних текстах.

Методологічні засади дослідження полягають у комплексному застосуванні компаративного підходу до аналізу тексту, а також використано біографічний та наративний методи дослідження, методики аналізу, синтезу, добору та систематизації матеріалу.

4. Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Художній текст є результатом авторської інтенції, що визначає способи художнього осмислення подій і явищ дійсності та принципи репрезентації внутрішнього світу особистості, зокрема через наративну стратегію. Відповідно, можемо говорити про означення письменником себе у літературному творі як оповідача, деміурга або персонажа. Автобіографічний текст у модернізмі перестає сприйматися виключно як документ особистого життя автора, натомість постає складною художньо-наративною конструкцією, в якій індивідуальний досвід трансформується

в естетичну форму. Увагу сучасного читача привертає мемуарна література – щоденники, листи, автобіографії, сповіді – яка характеризується інформативною насиченістю та відкритістю матеріалу, а також відтворенням життєпису автора на тлі історичної епохи. Міфологізація письменником власного образу, репрезентація себе як Іншого в художньому тексті формують своєрідний автопортрет, який не лише окреслює авторську стратегію самопредставлення, а й суттєво впливає на читацьку рецепцію твору.

П. Рікер у праці «Сам як інший» переосмислює поняття людського буття, пропонує концепцію «наративної ідентичності», де особистість пізнає себе не через замкнене «Я», а через взаємодію з іншими, власні вчинки. Розповідаючи про своє життя, за П. Рікером, письменник через спогади означає «себе як іншого», віддзеркалює себе в іншому, адже «самість самого (*du soi même*) до такої міри імплікує іншість, що перша виявляється немислимою без другої і через другу...» (Рікер, 2000, с. 10). Дослідник наголошує на процесуальному характері «Я», що формується через розповідь. У цьому сенсі автобіографічний наратив постає не відображенням готової особистості, а актом її конструювання.

У літературознавстві автобіографічний наратив розглядається як форма художньої саморепрезентації, що поєднує документальність і вимисел – реальні події зазнають естетичної трансформації відповідно до авторського задуму. Автобіографічний наратив характеризується суб'єктивністю викладу, що зумовлює селективність пам'яті та інтерпретативний характер подій; ретроспективністю, адже минулий досвід осмислюється з позиції теперішнього, часто з елементами рефлексії та самоаналізу. Структурно тексти відзначаються фрагментарністю та нелінійністю, що відображає асоціативну природу пам'яті.

(Авто)біографічний наратив у художньому тексті, зорієнтований на співвідношення «правди факту» та «правди переживання», детермінований концепцією «автобіографічного пакту» (Ф. Лежен) та ідеєю «наративної ідентичності» (П. Рікер), що актуалізує проблему пам'яті як інструменту реконструкції минулого та осмислення травматичного досвіду. Концепція автобіографічного пакту, запропонована Ф. Леженом, визначає автобіографію як текст, у якому збігаються імена автора, оповідача та героя, а читач орієнтується на правдивість викладу (Lejeune, 2005). Однак модерністська література проблематизує цю модель, демонструючи умовність будь-якої автобіографічної репрезентації. Автобіографічний пакт – це неявна угода між автором і читачем, коли читач сприймає розповідь як правдиву біографію автора, а автор зобов'язується розповісти про себе та своє життя, створюючи літературний твір (автобіографію, роман, мемуари),

що базується на реальних подіях та фактах з його життя. Цей «договір» означає, що оповідач у тексті ототожнюється з реальним автором, а читач очікує достовірності зображення.

Перша половина ХХ століття стала для української та зарубіжної літератур періодом соціокультурних і політичних трансформацій, що зумовили підвищений інтерес письменників до осмислення власного життєвого досвіду. У 20–30-ті роки ХХ століття українські письменники свідомо чи підсвідомо міфологізували власну біографію, вибудовуючи образ закоханого героя-романтика (інтимна лірика Володимира Сосюри), осмислюючи власне творче «Я» (Павло Тичина «Три листи до поета»), поета-інтелектуала (Михайло Драй-Хмара, Микола Зеров), писали історію «з чистого аркуша» (Микола Хвильовий); а також інтерпретували власний досвід у художньому творі: «Вступна новела» Миколи Хвильового, «Автобіографічна новела» Олекси Слісаренка, «Моя автобіографія» Остапа Вишні тощо. Життєпис «стає самопредставленням насамперед власних мистецьких шукань, своєї письменницької естетичної, стильової еволюції» (Констанкевич, 2014, с. 192). Автобіографічний нарратив у зарубіжній модерністській літературі набуває принципово нових форм, пов'язаних із переосмисленням суб'єктивного досвіду, часу та пам'яті. Творчість Вірджинії Вулф, Ернеста Гемінгвея, Джеймса Джойса, Марселя Пруста, Еріха-Марії Ремарка та ін. демонструє різні моделі художнього опрацювання автобіографічного матеріалу, в яких особистий досвід автора стає підґрунтям для експериментів із нарративною формою.

Феномен саморефлексії письменника у літературному творі визначається маскуванням під оповідача, що реалізує власне творче «Я». Юрій Яновський у романі «Майстер корабля» через спогади То-Ма-Кі подає власне бачення творчості та мистецького процесу в новій Республіці – Україні 20-х років ХХ століття. У 1926 році письменник приїжджає до Одеси працювати художнім редактором на кінофабриці, яку називали Голлівудом на березі Чорного моря. Сам митець, будучи прототипом головного героя То-Ма-Кі, прагне реалізувати в художньому творі своє бачення шляхів розвитку «культури нації». Він вказує на творення текстів нового ґатунку, що не вписуються у традицію, творення нового мистецтва – кіно, біля витоків якого стояв сам. Юрій Яновський вимальовує митця нової доби, який на схилі літ пише мемуари про «перші кроки у кіно». То-Ма-Кі в романі – знаний метр кіноіндустрії, автор кількох праць, шанована особистість. Факти біографії письменника сприяли витворенню такого персонажа: автор входив до літературного угруповання ВАПЛІТЕ, члени якого орієнтувалися на кращі традиції національного та європейського мистецтва.

Автоміфологізація в «Майстрі корабля» детермінована біографічним синергеном. «Вибудовуючи» себе за законами художнього тексту, автор стирає межі між літературою та біографією, внаслідок чого «фігура автора стає елементом художньої структури тексту і, зрештою, виходить своєрідний комплексний твір, що складається з власне тексту та міфологізованого автора» (Жигун, 2010, с. 68). Оповідь у творі будується за принципом подвійної нарації: спогади героя про минуле і сучасне осмислення життя. У творі паралельно співіснують молодий Яновський-редактор (часів перебування на кінофабриці у 20-ті роки) й міфологізований образ метра кіно, що на схилі віку, відвідуючи кінофабрику, згадує часи молодості та радіє успіхам і здобуткам у мистецтві (насправді Юрій Яновський пропрацював на кіностудії лише два роки і не став видатним метром кіно). Авторський міф не був перенесений у життя, оскільки суспільно-політичні події не сприяли розвитку національного питання та творчого потенціалу письменника. Розуміння міфообразу визначається не тільки вчитуванням у текст, але й зіставленням з інформацією, зафіксованою у мемуарах самого автора, дружини – Тамари Жевченко, його сучасників, зокрема Миколи Бажана. Ці ідеї суголосні з концепцією французького вченого Д.-А. Пежо, який вказував, що образ Іншого є частиною його самого, на рівні індивідуальному, колективному (Pageaux, 1983).

Наративна стратегія формує специфіку авторського міфу та визначає рецептивні моделі прочитання художнього тексту. У цьому контексті важливими є твори, в яких наратив організований за принципом відкритості, множинності смислів і взаємодії семантичних площин. У прозі Джеймса Джойса автобіографічний наратив реалізується передусім через образ становлення митця. Роман «Портрет митця замолоду» є художньо трансформованою історією інтелектуального й духовного зростання автора, втіленою в постаті Стівена Дедалуса. Хоча текст не відповідає класичному автобіографічному пакту, автобіографічність виявляється у збігові ключових фактів, світоглядних криз та естетичних пошуків письменника. З перших рядків роману наративна стратегія тексту готує читача до сприйняття «вільної гри» складових авторського міфу, їхнього взаємного витіснення та заміщення. Важливою наративною стратегією Джеймса Джойса є використання внутрішнього мовлення та поступова еволюція стилю відповідно до віку й свідомості героя, що підкреслює процесуальність формування ідентичності. Автобіографічний досвід трансформується у модель митця-модерніста, для якого особисте життя стає матеріалом художнього експерименту. Сюжет психологічного есе «Джакомо Джойс» Джеймса Джойса базується на досвіді викладання англійської мови в Трієсті,

читанні лекцій про Вільяма Шекспіра («Я викладаю Шекспіра тямковитому Трієстові» (Джойс, 1914)), захопленні автором своєю ученицею Амалією Поппер і його складних стосунках з дружиною Норою Барнакль, а також відображає європейський досвід життя письменника.

Автобіографічний наратив у творчості Марселя Пруста пов'язаний із проблемою пам'яті та часу. Роман-епопея «У пошуках утраченого часу» є прикладом складної автофікційної конструкції, в якій досвід автора перетворюється на універсальну модель пізнання минулого. Оповідач, який має риси та ім'я письменника, відтворює власну історію через механізм мимовільної пам'яті, що активується чуттєвими враженнями. Авторська нарація будується на розлогіх описах, асоціаціях, докладному відтворенні сентиментально-зворушливих емоцій та почуттів героя, поцінуванні мистецьких творів та формуванні митця. Автобіографічний наратив у творі Марселя Пруста набуває онтологічного виміру: індивідуальне життя осмислюється як текст, що постійно переписується в акті пригадування. Епопею «У пошуках утраченого часу» вважають одним із найскладніших прикладів автофікційного письма в європейській літературі. Грунтуючись на феномені мимовільної пам'яті, наратив у Марселя Пруста дозволяє відновити минуле не як послідовність фактів, а як внутрішній досвід наратора («внутрішня» біографія). Оповідач Марсель осмислює власне життя через рефлексію над часом і мистецтвом, прагне знайти утрачений час. Автобіографізм у творі французького письменника набуває філософського характеру, а індивідуальний досвід перетворюється на універсальну модель історії духовного життя особистості.

Самопрезентація на межі реального/уявного є екзистенційно важливим елементом, що розгортається в просторі творів про «втрачене покоління» – Ернеста Гемінгвея «Прощавай, зброє!», Еріха Марії Ремарка «На Західному фронті без змін», «Повернення», «Три товариші», Річарда Олдінгтона «Смерть героя», Френсіса Скотта Фіцджеральда «Прекрасні й приречені» та ін. В основі творів лежить фактографічний матеріал, фіксація особистого, інтимного життя, переживання, роздуми авторів про складний суспільно-політичний період епохи – Першу світову війну та повоєнний час. Наратор, герой та автор становлять одну особу, ідентичність якої впізнавана, адже прототипами були самі письменники, які розповідають про участь у війні, акцентують на особистому житті, особливо на історії становлення особистості (Lejeune, 2005, с. 14).

Українська проза демонструє прагнення зафіксувати не лише приватний досвід, а й ключові події національної історії. Автобіографічний наратив у цих текстах виконує функцію історичного свідчення, водночас зберігаючи виразну суб'єктивність і авторську інтерпретацію подій. Микола Хвильовий

у «Повісті про санаторійну зону», змальовуючи пореволюційне українське суспільство, колишніх революціонерів, що стають «зайвими людьми», задається питанням збереження національних цінностей та орієнтації літератури на європейське мистецтво, що були декларовані під час літературної дискусії 1925–1928 років. Рефлексії автора щодо орієнтації української літератури на «психологічну Європу», викладені в листах анарха до сестри, а ідеї «азіатського ренесансу» в повісті марковані фразою «Дивіться на Схід!» (Хвильовий, 2015, с. 168). Анарх, звіряючись близькій людині у своїх мріях, говорить про власну Голгофу: «я кладу цей терновий вінок на свою похилену голову і йду на Голгофу. Але, сестро, книжники й фарисеї знову наздоганяють мій надзвичайний пафос. Я чую вдари грому й падаю, стікаючи кров'ю. Це бачу, мов крізь сон... Але вперто й неухильно з терновим вінком на голові йду і йду на Голгофу!» (Хвильовий, 2015, с. 169). Микола Хвильовий в уста героя вкладає думки про месіанську місію покоління, яке покликано витворити нову українську літературу. Модус авторефлексії позначає персонажну нарацію в останньому розділі повісті про завдання і роль молодих активних творців нової епохи, спрямовану «втримати читацьку напругу завдяки авторській інтенції й інтертекстуальній грі» (Журба, 2019, с. 119).

У творчості Вірджинії Вулф автобіографічний наратив реалізується через фрагментарну, ліричну форму, що відображає внутрішні стани персонажів. Романи «На маяк», «Місіс Деллоуей» містять автобіографічні алюзії, пов'язані з родинною історією, досвідом втрати та внутрішніми психологічними станами авторки. Вірджинія Вулф, як і її героїня Клариса Деллоуей, любить гуляти містом, вбираючи його звуки «В поглядах перехожих, гойдалках, волоцюгах і плентанні; у ревінні й галасі; в екіпажах, автомобілях, автобусах і фургонях; у живих рекламах, які човгають погойдуючись; у духових оркестрах і катеринках; тріумфі та брязкоті, в дивному високому співі аероплана над головою було те, що вона так любила. Життя. Лондон. І цю червневу мить» (Вулф, 2022, с. 7). Щоденники письменниці свідчать про те, що прогулянки Лондоном були формою терапії і натхнення. Авторка в романі відмовляється від традиційного життєпису, зосереджуючись на миттєвих враженнях і психологічних переживаннях. Оповідь у її прозі стає засобом репрезентації жіночої суб'єктивності та критики патріархальних наративних моделей.

Конструювання образу митця в текстах, інтерпретація життєвого досвіду, особистих стосунків, подорожей, захоплень, підсилюють його художній вимисел. Самопрезентація Валер'яна Підмогильного у романі «Місто» почасти відтворена через образ Степана Радченка. Амбітні плани героя – молодого письменника – написати твір, щоб про нього заговорили

у літературному середовищі, співвідносні з представленням себе автором, який першу збірку назвав «Твори. Том 1», претендуючи на визнання та продовження. Сам Підмогильний, як і його герой, працював над написанням кіносценарію, схвально відгукувався про Михайла Коцюбинського, орієнтувався на його творчу манеру. У романі Валер'ян Підмогильний створює міф про двох українських митців цього періоду – Євгена Плужника (він став прототипом поета Вигорського) та неокласика Миколу Зерова (змальований в образі критика Світозарова).

У творах українських та зарубіжних письменників автобіографічний наратив постає не як відтворення фактичної біографії, а як художній механізм конструювання ідентичності. Спільною рисою для цих авторів є відмова від документальної прямоти на користь складних наративних стратегій, що поєднують пам'ять, рефлексію та експеримент із формою. Такий підхід засвідчує трансформацію автобіографічного письма в модерністській літературі та його визначальну роль у розвитку європейської прози ХХ століття. Попри різні наративні стратегії, митців об'єднує відмова від документальної автобіографії на користь художнього конструювання «Я». У Юрія Яновського та Джеймса Джойса домінує модель становлення митця, у Марселя Пруста – філософія пам'яті та часу, у Миколи Хвильового – міфологізація власного сумління, у Вірджинії Вулф – лірична фрагментарність і психологізм, у Валер'яна Підмогильного – інтелектуальна рефлексія автора. Спільною є орієнтація на внутрішній досвід як головний об'єкт нарації, що засвідчує модерністське переосмислення автобіографічного письма.

5. Висновки та перспективи дослідження

Автобіографічний наратив у модерністській літературі постає як динамічна форма художнього самопізнання, в якій особистий досвід стає основою для експерименту з формою та мовою. Автобіографічний наратив в українських текстах виконує функцію історичного свідчення епохи, водночас зберігаючи виразну суб'єктивність і авторську інтерпретацію подій. Твори Джеймса Джойса, Марселя Пруста та Вірджинії Вулф демонструють трансформацію автобіографії в автофікційний наратив, що відіграє ключову роль у розвитку європейської прози ХХ століття. Осмислення особистого досвіду у різножанрових формах (автобіографія, роман з автобіографічною основою, мемуари, автофікційні тексти) визначає наративну стратегію тексту. Автобіографічний наратив у літературі поєднує документальність і художність, індивідуальне й універсальне; є простором свободи, де автор створює власну міфологію. Функціонально

автобіографічний наратив сприяв саморепрезентації автора, фіксував індивідуальний та колективний історичний досвід, а також виконував комунікативну й терапевтичну функції.

У сучасній літературі автобіографічні тексти часто стають способом репрезентації травматичного досвіду та осмислення кризових історичних подій. Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення автобіографічного наративу в контексті сучасної української літератури та проблеми ідентичності.

Література

1. Вулф, Вірджинія 2022. *Місіс Делловей* / пер. з англ. Тараса Бойка. Київ: КомуБук.
2. Джеймс, Джойс 1914. *Джакомо Джойс* / пер. з англ. Ростислава Доценка.
3. Джеймс, Джойс 2005. *Портрет митця замолоду* / пер. з англ. Мар'яни Прокопович. Львів: ВНТЛ-Класика.
4. Жигун Сніжана 2010. Міфологізація постатей письменників Розстріляного відродження. *Studia Methodologica* 30: с. 67–70.
5. Журба Світлана 2019. “Гра в діалог”: авторська інтенція в українській прозі 20-х років ХХ століття. *Філологічні студії: науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету* 20: с. 114–125. <https://doi.org/10.31812/filstd.v20i0.3697>
6. Констанкевич Ірина 2014. *Українська проза першої половини ХХ століття: автобіографічний дискурс*. Луцьк: Вежа-Друк.
7. Рікер, Поль 2000. *Сам як інший* / пер. з франц. Віктора Андрушка, Олени Сироцької. Київ: Дух і Літера.
8. Родак, Павел 2016. *Письмо. Книжка. Лектура. Розмови: Ле Гофф – Шартъє – Еблар Фабр – Лежен* / пер. укр. мовою Олесь Герасим. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
9. Хвильовий Микола 2015. *Санаторійна зона: повісті, оповідання, роман*. Харків: Фоліо.
10. Яновський Юрій 2002. Майстер корабля. In: *Патетичний фрегат: Роман Юрія Яновського «Майстер корабля» як літературна містифікація*. Київ: Факт, с. 11–176.
11. Lejeune, Philippe 2005. *Signes de vie. Le pacte autobiographique 2*. Paris: Editions du Seuil.
12. Pageaux, Daniel-Henry 1983. L'imagerie culturelle: de la littérature comparée à l'anthropologie Culturelle. *Synthèsis* 10: с. 79–88.

References

1. Woolf, Virginia 2022. *Misis Dellovei* [Mrs. Dalloway] / per. z anhl. Tarasa Boika. Kyiv: Komubuk. (In Ukrainian)

2. Joyce, James 1914. *Dzhakomo Dzhois* [Giacomo Joyce] / per. z anhl. Rostyslava Dotsenka. (In Ukrainian)
3. Joyce, James 2005. *Portret myttsia zamolodu* [A Portrait of the Artist as a Young Man] / per. z anhl. Mariany Prokopovych. Lviv: VNTL-Klasyka. (In Ukrainian)
4. Zhyhun, Snizhana 2010. Mifolohizatsiia postatei pysmennykiv Rozstrilianoho vidrozhennia [Mythologisation of the Figures of Writers of the Executed Renaissance]. *Studia Methodologica* 30: s. 67-70. (In Ukrainian)
5. Zhurba, Svitlana 2019. "Hra v dialoh": avtorska intentsiia v ukrainskii prozi 20-kh rokiv XX stolittia ["Playing Dialogue": Authorial Intention in Ukrainian Prose of the 1920s]. *Filolohichni studii: naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu* 20: s. 114-125. <https://doi.org/10.31812/filstd.v20i0.3697> (In Ukrainian)
6. Konstankevych, Iryna 2014. *Ukrainska proza pershoi polovyny XX stolittia: avtobiohrafichnyi dyskurs* [Ukrainian Prose of the First Half of the 20th Century: Autobiographical Discourse]. Lutsk: Vezha-Druk. (In Ukrainian)
7. Riker, Pol 2000. *Sam yak inshyi* [Oneself as Another] / per. z frants. Viktora Andrushka, Oleny Syrotsovoi. Kyiv: Dukh i Litera. (In Ukrainian)
8. Rodak, Pavel 2016. *Pysmo. Knyzhka. Lektura. Rozmovy: Le Hoff - Shartie - Ebrar Fabr - Lezhen* [Writing. Book. Reading. Conversations: Le Goff - Chartier - Hébrard - Fabre - Lejeune] / per. ukr. movoiu Oles Herasym. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego. (In Ukrainian)
9. Khyvlyovi, Mykola 2015. *Sanatoriina zona: povisti, opovidannia, roman* [The Sanatorium Zone: Novellas, Short Stories, a Novel]. Kharkiv: Folio. (In Ukrainian)
10. Yanovskyi, Yurii 2002. Maister korablia [The Master of the Ship]. In: *Patetychnyi frehat: Roman Yurii Yanovskoho «Maister korablia» yak literaturna mistyfikatsiia*. Kyiv: Fakt, s. 11-176. (In Ukrainian)
11. Lejeune, Philippe 2005. *Signes de vie. Le pacte autobiographique 2*. Paris: Editions du Seuil. (In French)
12. Pageaux, Daniel-Henry 1983. L'imagerie culturelle: de la littérature comparée à l'anthropologie Culturelle. *Synthèsis* 10: c. 79-88. (In French)

Автобіографічний наратив в українській та зарубіжній модерністській прозі

Журба Світлана, кандидат філологічних наук, доцент. Криворізький державний педагогічний університет, кафедра української та зарубіжної літератур, доцент. zssb9@ukr.net, ORCID: 0000-0002-6090-7742.

У статті досліджується автобіографічний наратив як одна з ключових стратегій модерністської прози першої половини ХХ століття та форма авторської саморепрезентації в художньому тексті. Окреслено основні теоретичні підходи до вивчення автобіографічного письма, зокрема концепції автобіографічного пакту, наративної ідентичності та автофікції. Наголошено на поєднанні документального та художнього начал як важливих рисах автобіографічного дискурсу. Проаналізовано трансформацію реальних подій життєвого досвіду митця в

художню структуру твору, а також співвідношення автора, оповідача й персонажа в прозі українських митців 20-30-х років ХХ століття – Валер'яна Підмогильного, Миколи Хвильового, Юрія Яновського. На матеріалі творів Джеймса Джойса, Марселя Пруста та Вірджинії Вулф окреслено специфіку художнього осмислення особистого досвіду, проблеми пам'яті, часу та наративної ідентичності. Увагу зосереджено на трансформації біографії митців, на проблемах саморепрезентації, історичного досвіду та травматичного осмислення дійсності, характерних для модернізму. У дослідженні окреслено спільні та відмінні риси функціонування автобіографічного наративу в українській і зарубіжній модерністській традиції та визначено його роль у формуванні образу митця-інтелектуала в контексті соціокультурних змін. Спільною є орієнтація на внутрішній досвід як головний об'єкт нарації, що засвідчує модерністське переосмислення автобіографічного письма. Доведено, що автобіографічний наратив у творах українських та зарубіжних письменників виконує не документальну, а конструктивну, естетичну та ідентифікаційну функції, стаючи формою художнього опрацювання особистого й національного досвіду, оновлення роману як жанру.

Ключові слова: автобіографічний наратив, автоміфологізація, автобіографічний пакт, оповідь, наративна ідентичність, пам'ять, українська проза, зарубіжна проза.

Autobiographical narrative in Ukrainian and foreign modernist prose

Svitlana Zhurba, candidate of philological sciences, associate professor. Kryvyi Rih State Pedagogical University, Department of Ukrainian and Foreign Literature, associate professor. zss69@ukr.net, ORCID: 0000-0002-6090-7742.

The article examines autobiographical narrative as one of the key strategies of modernist prose of the first half of the 20th century and as a form of authorial self-representation in fiction. The main theoretical approaches to the study of autobiographical writing are outlined, in particular the concepts of the autobiographical pact, narrative identity, and autofiction. Emphasis is placed on the combination of documentary and artistic elements as important features of autobiographical discourse. The article analyses the transformation of real events from the artist's life experience into the artistic structure of the work, as well as the relationship between the author, narrator, and character in the prose of Ukrainian writers of the 1920s and 1930s – Valerian Pidmohylny, Mykola Khvylovy, and Yuriy Yanovskyi. Based on the works of James Joyce, Marcel Proust, and Virginia Woolf, the study outlines the specific features of the artistic interpretation of personal experience and of the problems of memory, time, and narrative identity. Attention is focused on the transformation of the artists' biographies, as well as on the problems of self-representation, historical experience, and the traumatic interpretation of reality characteristic of modernism. The study identifies the common and distinctive features of the functioning of autobiographical narrative in Ukrainian and foreign modernist traditions and defines its role in shaping the image of the artist-intellectual in the context of sociocultural change. A shared feature is the orientation toward inner experience as the main object of narration, which attests to the modernist rethinking of

autobiographical writing. It is demonstrated that autobiographical narrative in the works of Ukrainian and foreign writers performs not a documentary, but a constructive, aesthetic, and identificational function, becoming a form of artistic elaboration of personal and national experience and of the renewal of the novel as a genre.

Keywords: *autobiographical narrative, automythologisation, autobiographical pact, narration, narrative identity, memory, Ukrainian prose, foreign prose.*

Az önéletrajzi narratíva az ukrán és a külföldi modernista prózában

Zsurba Szvitlána, a filológiai tudományok kandidátusa, docens. Krivij Rih-i Állami Pedagógiai Egyetem, Ukrán és Világirodalmi Tanszék, docens. zss69@ukr.net, ORCID: 0000-0002-6090-7742.

A tanulmány az önéletrajzi narratívát a 20. század első felének modernista prózájában megjelenő egyik kulcsfontosságú stratégiaként, valamint a szerzői önreprezentáció szépirodalmi formájaként vizsgálja. Körvonalazza az önéletrajzi alapú írás kutatásának főbb elméleti megközelítéseit, különösen az önéletrajzi paktum, a narratív identitás és az autofikció fogalmait. Hangsúlyozza a dokumentarista és a művészi elvek összekapcsolódását mint az önéletrajzi diskurzus fontos sajátosságát. A cikk elemzi a művész élettapasztalatából származó valós események átalakulását az írás művészi struktúrájává, valamint a szerző, az elbeszélő és a szereplő viszonyát az 1920–1930-as évek ukrán alkotóinak – Valerjan Pidmohilnij, Mikola Hvilovij és Jurij Janovszkij – prózájában. James Joyce, Marcel Proust és Virginia Woolf művei alapján bemutatja a személyes tapasztalat, az emlékezet, az idő és a narratív identitás problémáinak művészi értelmezését. A figyelem a művészek életrajzának transzformációjára, valamint az önreprezentáció, a történelmi tapasztalat és a valóság traumatikus értelmezésének modernizmusra jellemző problémáira irányul. A kutatás feltárja az önéletrajzi narratíva működésének közös és eltérő jegyeit az ukrán és a globális modernista hagyományban, továbbá meghatározza szerepét a művész-értelmiségi alakjának megformálásában a társadalmi-kulturális változások kontextusában. Közös vonásként jelenik meg a belső tapasztalat mint a narráció fő tárgya felé való orientáció, ami az önéletrajzi írás modernista újraértelmezéséről tanúskodik. A tanulmány bizonyítja, hogy az önéletrajzi narratíva az ukrán és külföldi írók műveiben nem dokumentarista, hanem konstruktív, esztétikai és identifikációs funkciót tölt be, s a személyes és nemzeti tapasztalat művészi feldolgozásának, valamint a regény műfaji megújításának formájává válik.

Kulcsszavak: *önéletrajzi narratíva, automitologizáció, önéletrajzi paktum, elbeszélés, narratív identitás, emlékezet, ukrán próza, külföldi próza.*